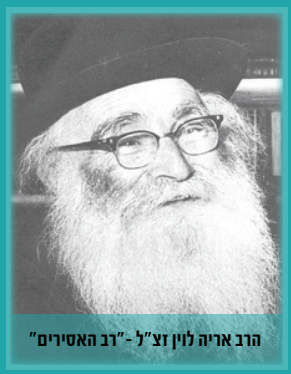
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

פרשת נח

ג' חשון תשפ"ב

גליון מספר 231

דרך חיים

"אלה תולדת נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים התהלך נח" (בראשית ו ט). התורה מעידה על נח כי צדיק תמים הוא ומתהלך עם האלהים. מלמדים אותנו חז"ל כי דורו של נח נלחם בו, ובכל זאת עומד נח כיחיד בדורו במשך מאה ועשרים שנה כנגד כל הגידופים והמלחמות הרוחניות הללו דבוק באמונתו באלהיו. נח ניסה לנהל מערכת הסברה שלימה, ללמד תועים בינה, ועמד כחומה בצורה כנגד כולם. לעומת זאת, בזהר הקדוש (בראשית סז:) מובא כי ישנה תביעה כנגד נח על כך שבשעה שאמר לו הקב"ה שעתידים הוא ומשפחתו להינצל לא עמד וביקש רחמים על בני דורו, שעתידים למות במבול, ועל כן נקרא המבול על שמו כאמור בישעיה (נד ט) "כי מי נח זאת לי" - הוא האחראי והאשם בשטפון דורו במבול. על אף שהיה זה שעמד בגבורה כנגד כל המלעיגים והרשעים שבדורו, סופג הוא ביקורת על חוסר תפילתו עליהם עד שכביכול הוא זה שהזרים את מי המבול על ראש אנשי דורו.

הגמרא (יבמות נ.) מביאה מחלוקת אם משלימים שנותיו של אדם או שאם זכה מוסיפים לו. שואלים התוספות (ד"ה "משלו") שהרי הגמרא חגיגה כבר אמרה שאת השנים שמקצרים לרשעים מוסיפים לצדיקים? ומיישבים שהשנים שהוקצבו למישהו אינן נחשבות להוספה במה שעוברות לאדם אחר. מקשה החת"ם סופר שאם אנשי דור המבול היו שבים בתשובה הלא ודאי היו ממשיכים לחיות, ואם כך שנותיהם נקטעו לפני זמנם, ומדוע לא ניתנו שנותיהם לנח? ומיישב מה שמיישב. וניתן להציע שמכיוון שנח לא התפלל על בני דורו בזה נחשב כמי שגרם למותם, ולא ראוי שאותו אדם שגרם לקיצור שנות חייהם יזכה בהן.

באמת יש להבין מדוע לא התפלל נח על דורו, הרי לעמוד מאה עשרים שנה כנגד הדור המרושע הזה הוא דבר קשה לאין ערוך לעומת להתפלל עליהם שישובו בתשובה. אומר הזהר שנח לא העלה על דעתו שאותו הדור יכול להינצל, שאף הוא לא היה זכאי בעיניו להצלה ואמר "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך"- שרק מכוח חסד ה' עליו ראוי הוא להיכנס אל הגנת התיבה מפני מי המבול (זהר שם). ממילא אם הוא עצמו ניצל בחסד ולא בזכות, הרי שאין לו בכוח מה לבוא ולהתפלל על שאר אנשי דורו שינצלו בזכותו. אך מדוע לא ראה את עצמו נח כראוי להינצל מהמבול, הלא סוף סוף לא יכול להיות שראה את עצמו כרשע שכן "צדיק תמים היה בדורותיו"?

הרמב"ם (הלכות תשובה ג א) אומר שהעולם נידון אחר רובו והמיעוט נגרר אחר הרוב ונידון כמותו, ראה את עצמו נח כבטל אל רוב הרשעים שבדורו. זו כוונת הכתוב "ויבא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התיבה מפני מי המבול", שעל כך אמרו חז"ל (רש"י

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

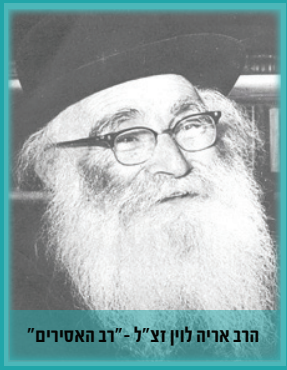
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

ז ז) "אף נח מקטני אמונה היה, מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים". אותו המשקל המכריע, כדברי הרמב"ם, אינו לפי כמות העבירות אלא איכותן "בדעתו של אל דעות" (הלכות תשובה ג ב), וממילא לא האמין נח כי יש אפילו בכוחו להינצל למול עומק איכות וכמות העבירות, ולכן התעכב מלהיכנס אל התיבה.

לפי דרך זו עלינו להעמיק ולהתבונן הכיצד באמת לא הכריעו אנשי אותו הדור את נח לכלותו במבול, וכיצד לא הכריע הוא בצדקתו את אנשי דורו להצילם מן המבול. מיישב בעל 'נתיבות המשפט' שבמקום שיש צדיק שדרכו נפרדת לחלוטין מן הרשעים ואין שום שייכות והשפעה הדדית - כל אחד נידון בפני עצמו. נח שעמד כנגד אנשי דורו במשך מאה ועשרים שנה לא קיבל מהם כל השפעה, ואף הם שסירבו לקבל את תוכחתו במשך כל אותם השנים התנתקו מיכולת קבלת השפעתו עליהם, ועל כן נידון הוא לעצמו והם לעצמם. נח בכל אישיותו היה הפוך מאנשי דורו שהם היו אנשי חמס, בעוד הוא נקט בדרכו של הקב"ה שזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים ופרנס בתיבה את כל בעלי החיים במשך שנה שלימה. אומר רבנו יונה שכל המקבל על עצמו לעשות ככל שיורו חכמי התורה מקבל שכר כאילו כבר עשה. וזה טעם מה שאמרו חז"ל "כל שמעשיו מרובים מחכמתו - חכמתו מתקיימת" (אבות ג ט), והרי כיצד ניתן לעשות יותר ממה שהאדם יודע? אלא שבקבלתו לעשות ככל שיורו חכמי התורה הרי כבר עשה עוד מעבר למה שיודע. לכן נח ראוי היה להינצל, כיוון שקיבל על עצמו לזון ולפרנס את כל הברואים במשך שנה שלימה (תנחומא בראשית ו ב), ועוד הוסיף בטרחה של בניית התיבה ופרסום תכלית בנייתה בפני כל אנשי דורו - בזה הגדיל את זכויותיו עוד טרם המבול. וכך דייק הרמב"ן מהפסוק "איש צדיק תמים היה" (בראשית ו ט) - "יזכיר הכתוב שהיה זכאי ושלם בצדקו להודיע שראוי להנצל מן המבול שאין לו עונש כלל כי הוא תמים בצדק", שהיה תמים ונפרד מכל אנשי דורו בצדקתו.

הרי שהיבדלותו של נח מאנשי דורו היא זו שעמדה לו להינצל, אך בו זמנית אותה היבדלות היא שעמדה לו לרועץ עד שנקרא כל המבול על שמו. כמה אנו צריכים ללמוד מכאן שעד כמה שאדם מרבה ועוסק בצדקה וחסד באופן שראוי להיקרא 'צדיק תמים' ו'יחיד בדורו', יחד עם זה צריכה להיות דעתו מעורבת עם הבריות, להקשיב לצרת אנשי דורו ולהתפלל ולבקש עליהם רחמים, שחלילה לא ייבדלו אנשי דורו ממנו, ובכך הוא יינצל אך הם ייענשו בשל צדקותו ונפרדותו מהם.

שבת שלום!

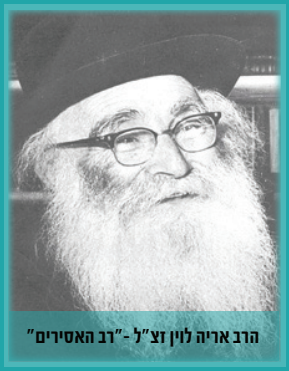
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

יהודי אמיד מאירלנד שביקר בארץ את ידידו הירושלמי צבי צימט אמר לו כי ברצונו לתרום סכום כסף נכבד למטרה טובה. השיבו המארח: "בוא עמי ואוליך אותך לצדיק הירושלמי ר' אריה לוין והפקד את הכסף בידו, ומובטח לך כי הלה יידע לעשות שימוש בכספך בצורה הטובה והנעלה ביותר".

בתחילה היסס אותו עשיר, שאתאיסט היה, לסור ולבקרִ רב בירושלים, ואף למסור לידו כספים... לבסוף נתרצה ואמר: "אעשה כמצותך, אך אפקיד בידו רק חלק מן הכסף".

תוך כדי ביקורם אצל ר' אריה מסר העשיר לר' אריה את מעטפת הכסף, ואמר לו שיעשה בזה כטוב בעיניו. בעוד הם משוחחים התפרצה אשה לחדרו של ר' אריה והחלה למרר בבכי. לדבריה, אם היא לששה ילדים קטנים, בעלה חולה, ואין בידה כסף לרופאים ולתרופות. ניסה ר' אריה להרגיעה ואמר לה: "למה לך לבכות? הא לך מעטפה זו על כל תכולתה. הכל - שלך הוא".

נדהמה אותה עניה סוערה, ואף התייר האירי נותר תמה...

(צדיק יסוד עולם עמוד 122)

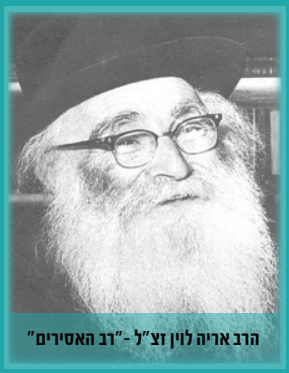
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

נעכב עוד מעט את חזרתנו ללימוד הלכות ברכת המזון, משום "דבר בעיתו מה טוב", ונעסוק בדיני שאלת הגשמים שמתחילה בשבוע זה.

מתפילת ערבית של ערב יום רביעי הקרוב (ז' חשוון) אנו מתחילים לשאול גשם בתפילת הלחש. בנוסח הבקשה נחלקו המנהגים, כאשר למנהג בני אשכנז במקום לומר "ותן ברכה" אנו אומרים "ותן טל ומטר לברכה". ואילו בני ספרד משנים את נוסח הברכה כולה מ"ברכנו" ל"ברך עלינו".

נכון שכבר בשמחת תורה ביקשנו על הגשם, אולם אמרו רבותינו ז"ל שעלינו להתחשב עם אחרון העולים לרגל שעדיין לא הספיק לחזור לביתו. והרי תפילתו של כהן גדול בקודש הקודשים ביום הכיפורים הייתה: "ואל יכנסו לפניך תפילת עוברי דרכים לעניין הגשם בשעה שהעולם צריך לו". והעיר על כך הר"ן שאף אחר החורבן המשיך המנהג לעלות בימי החג לירושלים.

אדם ששכח לשאול גשמים ולא הגיע להזכרת השם שבסוף הברכה- שואל "ותן טל ומטר" וממשיך הלאה את הברכה מהיכן שנמצא. אם כבר אמר "ברוך אתה ה'" ישאל את הגשמים בברכת שומע תפילה קודם "כי אתה שומע וכו'". כן אם סיים ברכת "שומע תפילה" יכול לשאול כל עוד לא התחיל בברכת "רצה". התחיל ברכת "רצה" חוזר שוב לברכת השנים לשאול את הגשם וממשיך את תפילתו. סיים את תפילת העמידה ולא שאל על הגשמים- חוזר להתפלל שוב.

אדם שמסופק אם שאל גשמים בתפילתו- עד ל' יום (ז' כסלו) חוזר משום שאנו תולים שאמר כפי שרגיל, לאחר מכן אנו מניחים שהרגיל לשונו לשאול גשמים. לחלופין, ניתן להרגיל לשונו על ידי מה שישנן צ' פעמים את נוסח הברכה (בלא הזכרת שם שמיים) וישאל בתוכה גשמים, ואזי גם אם מסופק אינו צריך לחזור ולשאול.

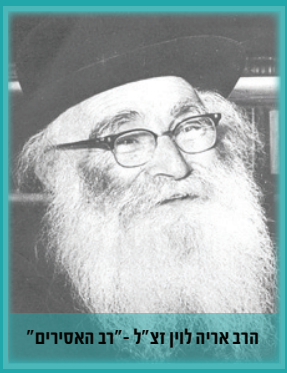
הרב אריה לוין זצ"ל - "רב האסירים"

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה | הכתר של ספר התורה בבית הכנסת נשבר לחלוטין, האם ניתן להתיכו על מנת למכרו ולהשתמש בכסף עבור בית הכנסת?

תשובה | יש בעניין זה תשובה מפורטת בספר שו"ת שיבת ציון (סוף סי' ז) שבסופה מכריע להיתר כשהכסף ניתן לבית הכנסת. וכן יש על דין זה חלופת מכתבים בין החת"ס וחמיו- רעק"א (שו"ת חת"ס או"ח סי' לח), וכן ההכרעה למעשה.

שאלה | במשפחתנו נוהגים לקחת חגורה-גרטל של ספר-תורה ולתת ליולדת כסגולה, האם אין בדבר משום בזיון?

תשובה | מותר לכתחילה לנהוג כך, שהרי האבנט של ספר התורה הוא "תשמיש קדושה", שאין איסור לעשות מולם דברי חול ואף להכניסם לשירותים. ומנהג זה מוזכר כבר בספר 'טוב טעם ודעת' מהגרש"ק זצ"ל (תליתאה ח"ב סי' מז) וכן הביאו הדר"ת (יו"ד סי' קעט), וע"כ אין לחשוש למנהג.

אך מה שכן יש לחשוש הוא למנהג הנורא שמביאים את הספר-תורה עצמו לחדרה של היולדת. נכון שמנהג זה היה מקובל בעבר (שע"ת יו"ד סי' קעט), אבל הוא רק בתנאי שספר התורה מכוסה בכיסוי נוסף על פרוכתו. ואם לא כן- הדבר אסור.